

CK.0000063659

GUYỄN THỊ HẢI VÂN

ĐÔ THỊ HÓA VÀ VIỆC LÀM LAO ĐỘNG NGOẠI THÀNH HÀ NỘI

GUYỄN
C LIỆU

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI

ĐÔ THỊ HÓA VÀ VIỆC LÀM LAO ĐỘNG NGOẠI THÀNH HÀ NỘI

TS. NGUYỄN THỊ HẢI VÂN

**ĐÔ THỊ HÓA VÀ VIỆC LÀM
LAO ĐỘNG NGOẠI THÀNH HÀ NỘI**

**NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI
HÀ NỘI - 2013**

MỤC LỤC

LỜI GIỚI THIỆU	Trang 9
----------------	---------

Chương 1

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ TÁC ĐỘNG CỦA ĐÔ THỊ HÓA TỚI LAO ĐỘNG, VIỆC LÀM Ở NÔNG THÔN

1. Các vấn đề chung về đô thị hóa và lao động, việc làm ở nông thôn	13
1.1 Đô thị và đô thị hóa	13
1.2. Lao động, việc làm ở nông thôn	22
1.3. Vai trò của đô thị hóa trong phát triển kinh tế - xã hội	32
1.4. Tác động của đô thị hóa và điều tiết tác động của đô thị hóa tới lao động, việc làm ở khu vực nông thôn	37
2. Các lý thuyết liên quan tới đô thị hóa và lao động, việc làm ở nông thôn	41
2.1. Lý thuyết quan hệ nông nghiệp, nông thôn và công nghiệp, đô thị	41
2.2. Các lý thuyết về tập trung ruộng đất và nền kinh tế nông dân	45
2.3. Lý thuyết về di chuyển lao động nông thôn	48
3. Kinh nghiệm quốc tế điều tiết tác động của đô thị hóa tới lao động, việc làm ở nông thôn	51
3.1. Kinh nghiệm của Trung Quốc	52
3.2. Kinh nghiệm của Hàn Quốc	55

4. Kinh nghiệm trong nước điều tiết tác động của đô thị hóa tới lao động, việc làm ở nông thôn	57
4.1. Kinh nghiệm của thành phố Hồ Chí Minh	57
4.2. Kinh nghiệm của thành phố Đà Nẵng	68
5. Bài học rút ra và khả năng áp dụng cho Hà Nội	72

Chương 2

THỰC TRẠNG TÁC ĐỘNG CỦA ĐÔ THỊ HÓA TỚI LAO ĐỘNG, VIỆC LÀM Ở NÔNG THÔN NGOẠI THÀNH HÀ NỘI

	80
1. Đặc điểm tự nhiên, kinh tế - xã hội ảnh hưởng đến lao động, việc làm khu vực nông thôn ngoại thành Hà Nội	80
1.1. Điều kiện địa lý - tự nhiên	81
1.2. Điều kiện kinh tế - xã hội	84
2. Thực trạng tác động của đô thị hóa tới lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội	112
2.1. Khái quát quá trình đô thị hóa Hà Nội	112
2.2. Thực trạng tác động của đô thị hóa tới lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội	118
3. Những giải pháp, chính sách đã và đang thực hiện nhằm giải quyết lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội	154
3.1. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp nông thôn ngoại thành, khôi phục và phát triển làng nghề truyền thống	154
3.2. Phát triển quan hệ kinh tế với các nước và xuất khẩu lao động	156
3.3. Chính sách đào tạo nghề và hướng nghiệp cho nông dân	158
3.4. Chính sách chuyển đổi nghề, tạo việc làm cho nông dân	159
4. Đánh giá chung về ảnh hưởng của đô thị hóa đối với lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội	160

Chương 3**GIẢI PHÁP HẠN CHẾ TÁC ĐỘNG TIÊU CỰC
CỦA ĐÔ THỊ HÓA TỚI LAO ĐỘNG, VIỆC LÀM
Ở NÔNG THÔN NGOẠI THÀNH HÀ NỘI****GIAI ĐOẠN 2011-2020**

1. Phương hướng phát triển kinh tế - xã hội thủ đô Hà Nội đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030	166
1.1. Định hướng chung phát triển Hà Nội đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030	166
1.2. Định hướng phát triển các lĩnh vực chủ yếu	168
2. Dự báo đô thị hóa và lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội; quan điểm, nguyên tắc điều tiết tác động của đô thị hóa tới lao động, việc làm	173
2.1. Dự báo đô thị hóa và lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội	173
2.2. Quan điểm và nguyên tắc điều tiết tác động của đô thị hóa tới lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội	174
3. Các giải pháp cơ bản nhằm điều tiết tác động của đô thị hóa tới lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội	177
3.1. Hoàn thiện công tác quy hoạch và điều chỉnh mô hình công nghiệp hóa, đô thị hóa thủ đô theo hướng bền vững	177
3.2. Phát triển ngành nghề tạo việc làm tại chỗ và chuyển dịch cơ cấu kinh tế nội bộ khu vực nông thôn ngoại thành Hà Nội	183
3.3. Phát triển đào tạo nghề, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực ở nông thôn ngoại thành Hà Nội	188
3.4. Phát huy thế mạnh các ngành nghề và làng nghề truyền thống trong nông thôn, phát triển bền vững các khu công nghiệp - cụm công nghiệp trên địa bàn	194
3.5. Phối hợp một số chính sách có liên quan khác	201
Tài liệu tham khảo	218

LỜI GIỚI THIỆU

Đô thị hóa là quá trình tất yếu đối với các quốc gia chậm phát triển khi bước vào công nghiệp hóa. Đô thị hóa có tác động tích cực to lớn, sâu sắc tới mọi mặt đời sống kinh tế - xã hội của mỗi quốc gia, trong đó có khu vực nông nghiệp - nông thôn, như thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu kinh tế, tăng trưởng, tạo việc làm và thu nhập, cải thiện việc cung cấp và thụ hưởng các dịch vụ xã hội - đô thị, nâng cao đời sống cho người dân.

Tuy nhiên, trong quá trình đô thị hóa, bên cạnh mặt tích cực cũng đang nảy sinh những tác động tiêu cực, thiếu bền vững tới khu vực nông nghiệp, nông thôn. Trong bối cảnh toàn cầu hóa mạnh mẽ, các nước đang phát triển như Việt Nam muốn nhanh chóng rút ngắn khoảng cách so với thế giới, đẩy nhanh tốc độ đô thị hóa nhưng trình độ quản lý chưa theo kịp nên đã và đang bộc lộ nhiều bất cập, dẫn đến những hậu quả và các “hệ lụy” không mong muốn như: gây xáo trộn và bất ổn xã hội; gia tăng thất nghiệp và nghèo đói ở nông thôn; người nông dân mất đất canh tác không còn kế sinh nhai, bắt đắc dĩ phải di cư ra thành phố nhập vào đội quân thất nghiệp tìm kiếm việc làm.

Đô thị hóa cũng làm biến đổi nhanh chóng cơ cấu ngành nghề ở nông thôn, một số ngành nghề gắn với sản xuất nông

nghiệp truyền thống bị thu hẹp. Các hoạt động ngành nghề - dịch vụ và chõ làm việc mới tạo ra tại địa phương vẫn không đủ bù đắp được số việc làm bị mất, ngoại trừ một số địa phương có các ngành nghề truyền thống được khơi dậy, đánh thức. Hơn nữa, không phải ai cũng có điều kiện và khả năng chuyển đổi nghề (khả năng học và thực hành thành thạo một nghề mới ngoài nông nghiệp), nhất là với những người nông dân “quanh năm chân lấm tay bùn, cày sâu cuốc bãm”, hay đối với những người lớn tuổi thì cơ hội chuyển đổi nghề và đảm bảo cuộc sống càng khó khăn. Vấn đề còn trở nên gay gắt hơn nếu chúng ta để ý đến con số thống kê về lao động và việc làm trong hơn 10 năm qua ở Việt Nam: số lượng lao động từ 15 tuổi trở lên làm việc tại khu vực nông thôn hằng năm vẫn tăng khá đều đặn. Đô thị hóa đang đem lại nguy cơ làm cho đông đảo hộ nông dân thiếu việc làm, thu nhập thấp và suy giảm dần.

Thực tế thời gian qua cho thấy, không phải tất cả lao động dư thừa do mất đất nông nghiệp đều có việc làm mới. Một bộ phận rất lớn nông dân mất đất phải tìm việc làm một cách tự phát, không ổn định, với nhiều nghề kiếm sống. Trong đó, phổ biến là di cư ra thành phố, vào các khu công nghiệp, khu đô thị để làm thuê bằng đủ các loại nghề với tiền công rẻ mạt, hoặc tìm việc làm tại các chợ lao động vùng ven. Tập trung nhiều nhất là ở các thành phố lớn, các đô thị mới trong vùng và cả nước. Mỗi năm, cả nước có cả chục triệu lao động thời vụ nhập cư vào các thành phố hoặc có đăng ký hoặc không có đăng ký chính thức. Người nông dân vốn quen với công việc đồng áng, giờ đây bất đắc dĩ

phải làm quen với môi trường xã hội và với đủ loại công việc mới mẻ ở đô thị. Các hiện tượng trên có thể gọi là “đô thị hóa cưỡng bức”, đang gây ra những “hệ lụy kép” nghiêm trọng với cả thành thị và nông thôn.

Từ những thành công và thất bại của quá trình đô thị hóa của các nước, Quỹ dân số Liên hợp quốc (UNFPA) khuyến cáo không thể để quá trình đô thị tự phát như vết dầu loang mà cần có tầm nhìn dài để đảm bảo phát triển, giảm đói nghèo, tôn trọng quyền con người và quyền của người nghèo sống ở thành thị.

Trong cuốn sách *Tác động của đô thị hóa đối với lao động, việc làm ở nông thôn ngoại thành Hà Nội*, Tiến sĩ Nguyễn Thị Hải Vân đã dụng công đề cập đến những vấn đề trên thông qua việc lấy thủ đô Hà Nội làm địa bàn nghiên cứu.

Thủ đô Hà Nội, nơi đất chật người đông, các tác động tiêu cực của quá trình đô thị hóa tới lao động, việc làm của người dân càng bức xúc hơn bao giờ hết. Đặc biệt, đối với Hà Nội sau khi mở rộng địa giới hành chính, diện tích tăng lên gấp 3,5 lần và dân số tăng lên gấp 2 lần, với $3.344,7\text{km}^2$ và 6,350 triệu người. Khu vực nông nghiệp, nông thôn còn chiếm tỷ trọng lớn, 59% dân số (3,816 triệu người - năm 2009) và xấp xỉ 50% lực lượng lao động trên địa bàn. Yêu cầu Hà Nội phải hoàn thành công nghiệp hóa - hiện đại hóa về trước cả nước vào trước năm 2020 khiến cho các vấn đề đô thị hóa, lao động việc làm trên địa bàn nói chung cũng như của khu vực nông thôn ngoại thành càng trở nên bức xúc.